

УДК 346.543.2

Шпомер Алла Іванівна –

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правового регулювання економіки
Чернігівського національного технологічного університету

Поняття та сутність технічного регулювання в Україні

У статті зроблено спробу визначити поняття та сутність технічного регулювання в Україні. Здійснено аналіз правового забезпечення технічного регулювання, зроблено висновки щодо недосконалості його законодавчого забезпечення та визначено напрямки його вдосконалення.

Ключові слова: *технічне регулювання, технічний регламент, стандартизація, оцінка відповідності, безпечність продукції, якість продукції.*

В статье сделана попытка определить понятие и сущность технического регулирования в Украине. Осуществлен анализ правового обеспечения технического регулирования, сделаны выводы о несовершенстве его законодательного регулирования и направления его совершенствования.

Ключевые слова: *техническое регулирование, технический регламент, стандартизация, оценка соответствия, безопасность продукции, качество продукции.*

This article attempts to define the concept and essence of the technical regulation in Ukraine. The analysis of the legal provision of technical regulations, conclusions about the imperfections of his legislative support and identified areas of improvement are made.

Key words: *technical regulations, technical regulations, standardization, conformity assessment, product safety, product quality.*

Постановка проблеми. Вільне переміщення товарів є запорукою створення і функціонування єдиного світового ринку. Існування в країнах різних систем технічного регулювання створює в міжнародній торгівлі технічні бар'єри, що є перешкодою для виходу продукції українських виробників на європейський і міжнародні ринки. Такі бар'єри існують також для якісної продукції зарубіжних виробників, яка не може потрапити до українських споживачів. Ліквідація технічних бар'єрів у торгівлі можлива лише через реформування технічного регулювання в Україні шляхом побудови нової системи технічного регулювання, що відповідає загально визнаним міжнародним нормам і правилам.

Адаптація національної системи технічного регулювання до міжнародної розпочалась зі вступу України до Світової торгової організації. Поглиблення цього процесу є актуальними на сьогодні у зв'язку з підписанням Угоди про асоціацію України з ЄС. Одним із завдань залишається необхідність докорінної зміни системи технічного

регулювання та побудова її за європейським зразком. Для отримання вигоди від скасування митних тарифів і подальшої участі у функціонуванні єдиного світового ринку в межах ЄС, Україна повинна мати однакові з ЄС правила технічного регулювання та системи стандартизації продукції.

Інтеграція України до європейського співтовариства відкриває перспективи збуту української промислової продукції на ринках країн Європи та іноземної продукції в Україні. Реалізація такої перспективи можлива лише за умови формування та розвитку економічних зв'язків через зближення законодавства про технічне регулювання України та законодавства Європейського Союзу, що передбачає впровадження уже найближчим часом до національного законодавства України багатьох директив ЄС, які встановлюють вимоги до продукції.

Розгляд питань правового забезпечення технічного регулювання набуло актуальності у зв'язку з підписання Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом та необхідністю адаптації законодавства України

до європейського в цій сфері діяльності. Актуальним для юридичної науки є теоретичне дослідження норм законодавства, що регламентують технічне регулювання, та розроблення конкретних рекомендацій щодо вдосконалення практичної їх реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі теоретичні питання правового забезпечення технічного регулювання досліджувалися у працях таких науковців, як Апанасенко К., Волков В., Гамбург І., Гінзбург М., Єршова С., Кузьміна М., Московська Н., Овчаренко Р., Сакоян Д., Усенко О. В публікаціях розглядалися питання формування та розвитку законодавства про технічне регулювання господарської діяльності, класифікації нормативно-правової бази у сфері технічного регулювання, напрями реформування системи технічного регулювання.

Невирішені раніше проблеми. Водночас, на нашу думку, сучасне законодавство України у сфері технічного регулювання потребує нових, науково обґрунтованих, підходів, що дають можливість всебічно враховувати перехідний характер відносин у сфері технічного регулювання в Україні. Становить науковий і практичний інтерес дослідження поняття та сутності технічного регулювання та відокремлення його від стандартизації і підтвердження відповідності, місця і ролі технічних регламентів, стандартів та процедури підтвердження відповідності тощо.

Мета статті. Метою цієї статті є дослідження і аналіз поняття та сутності технічного регулювання в Україні, та формулювання теоретичних положень і практичних висновків, спрямованих на розвиток, вдосконалення юридичного забезпечення технічного регулювання в Україні.

Виклад основного матеріалу. Технічне регулювання у всьому світі визнане одним із важливих елементів забезпечення конкурентоспроможності національної економіки. Належна система технічного регулювання не тільки захищає споживачів від продукції неналежної якості, що не відповідає вимогам стандартів та регламентів, а й підтримує добросовісну конкуренцію на ринку. При цьому дуже важливо, щоб системи технічного регулювання була побудована не на

контролі за додержанням формальних вимог, коли перевіряється не стільки безпека продукції, скільки її технічні характеристики та забезпечення відповідності директивним нормам, що приписують, яку саме технологію слід використовувати. Необхідна перевірка саме безпеки продукції за певних обставин, перевірка того чи гарантує виробничий процес повну відповідність цієї продукції вимогам безпеки.

Українська система технічного регулювання була побудована на тому, що державні органи визначили параметри безпечності продукції, розробляли стандарти та контролювали якість продукції.

У країнах ЄС державні органи визначають параметри безпечності продукції. Стандарти розробляють всі зацікавлені сторони, а саме: спілки споживачів, спілки малих та середніх підприємств, екологічні активісти. Виробник має право працювати за своїми стандартами, якщо доведе безпечність своєї продукції, однак він відповідає за дотримання обов'язкових вимог безпечності, що встановлені директивами Європейської Комісії, Ради чи Парламенту. Організації зі стандартизації СТН та CENELEC розробляють стандарти, спрямовані на досягнення цих вимог. Як правило, такі стандарти є добровільними. Контроль якості здійснюється через конкуренцію на ринку. Така відмінність, що існує у сфері технічного регулювання України та ЄС, потребує фундаментального реформування.

Технічне регулювання, як правову категорію, можна розглядати у широкому та вузькому розуміннях. У широкому розумінні технічне регулювання охоплює стандартизацію, сертифікацію (підтвердження відповідності) та метрологію. У вузькому розумінні технічне регулювання, у випадках передбачених законодавством, є обов'язковим, воно відокремлюється від стандартизації, сертифікації (підтвердження відповідності), що здійснюються на добровільній основі.

Закон України від 1 грудня 2005 року «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» [2] закріплює вузький підхід до технічного регулювання та визначає його як правове регулювання відносин у сфері встановлення, застосування та виконання обов'язкових вимог до продукції або пов'язаних з нею процесів, систем і послуг,

персоналу та органів, а також перевірку їх дотримання шляхом оцінки відповідності та/або ринкового нагляду. Таке визначення відповідає європейському підходу щодо технічного регулювання, змістом та суттю якого є затвердження в директивах загальних вимог до різних типів продукції (щодо безпеки споживачів та навколишнього середовища) на різних стадіях її життєвого циклу (проектування, виробництво, реалізація, використання).

Статтею 15 Господарського кодексу України вперше було передбачено здійснення технічного регулювання у сфері господарювання через застосування: технічних регламентів; стандартів; кодексів усталеної практики; класифікаторів; технічних умов [1]. Однак норми кодексу не вміщують тлумачення поняття та змісту категорії «технічне регулювання».

Закон України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» регулює відносини, пов'язані з діяльністю у сфері стандартизації, технічного регулювання, у тому числі оцінки відповідності, з застосуванням її результатів, і поширюється на суб'єкти господарювання незалежно від їх форми власності та видів діяльності, органи державної влади, а також на відповідні громадські організації.

Вимоги закону не поширюються на процедурні питання щодо розроблення, прийняття, перегляду, внесення змін і скасування технічних регламентів, які затверджуються законом.

Закон «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» не поширюється на санітарні заходи, які розроблені та застосовуються для захисту людини від ризиків, пов'язаних із харчовими продуктами; заходи, що розробляються і застосовуються на підставі медичних вимог безпеки для здоров'я людини; фітосанітарні заходи, які розроблені та застосовуються для захисту рослин від шкідливих організмів; ветеринарно-санітарні заходи, які розроблені та застосовуються для захисту життя і здоров'я людини та тварин від хвороб тварин, а також на поводження з ядерними матеріалами, лікарськими засобами, на будівельні норми, стандарти медичних послуг, бухгалтерської

звітності, освіти та інші соціальні стандарти, що регулюються законодавством України.

Також положення закону не застосовуються до товарів, які конфісковані за вчинення адміністративних правопорушень та перебувають у розпорядженні митних органів; непрофесійної продукції кустарного виробництва; вживаної та відремонтованої продукції, що передається поза межами господарської діяльності; товарів, змінених споживачами після їх придбання; виробів мистецтва та унікальних виробів народного художнього промислу, які ввозяться і використовуються для особистих потреб, якщо інше не визначено законом.

Аналіз чинного законодавства дозволяє зробити висновки, що технічне регулювання це сфера діяльності, що охоплює технічні регламенти, стандарти та процедури підтвердження відповідності [5, с.16]. Стандартизація та оцінка відповідності (сертифікація) в сучасних умовах — явища добровільні, що використовуються на власний розсуд виробника для забезпечення конкурентоспроможності продукції на ринку. До сфери технічного регулювання належать лише ті стандарти та процедури підтвердження відповідності ним, на які є пряме посилання в технічних регламентах щодо безпеки, життя та здоров'я і навколишнього середовища.

Модель технічного регулювання, що запозичила Україна в ЄС, базується на принципах «Нового підходу до технічної гармонізації і стандартизації», прийнятого Радою Європи 7 травня 1985 року і має два рівні.

Перший рівень – це технічні регламенти, в яких сформульовані обов'язкові вимоги, що забезпечують безпеку продукції. До таких вимог належать характеристики продукції або пов'язані з нею процеси чи способи виробництва, а також вимоги до послуг, включаючи відповідні положення, дотримання яких є обов'язковим. В технічних регламентах закріплюються тільки суттєві вимоги до продукції. Міжнародний стандарт ISO 2:2004 зазначає, що технічний регламент вміщує технічні вимоги або безпосередньо, або шляхом посилання на стандарт, технічні умови чи звід правил, чи шляхом включення в себе змісту цих документів. Закон «Про стандарти, технічні

регламенти та процедури оцінки відповідності» визначає технічний регламент як закон України або нормативно-правовий акт, прийнятий Кабінетом Міністрів України, у якому визначено характеристики продукції або пов'язані з нею процеси чи способи виробництва, а також вимоги до послуг, включаючи відповідні положення, дотримання яких є обов'язковим.

Другий рівень – це стандарти, які вміщують вимоги добровільного застосування. Технічні регламенти відрізняються від стандартів, у першу чергу, тим, що включають лише набір основних визначених вимог, що належать до безпеки продукції.

Конкретність вимог державних стандартів, при розвитку нових продуктів і нових технологій, раніше відігравала регресивну роль так, як виробник зобов'язаний був забезпечити належну якість нового товару відповідно до вимог стандарту. Кожен вид продукції підлягав регулюванню великою кількістю державних стандартів. Новий Закон України «Про стандартизацію» від 5 червня 2014 року покладено в основу створення нової національної системи стандартизації, яка відповідає сучасним вимогам технічного регулювання. Призначенням якого є об'єднання всіх цих вимог в загальному вигляді в технічних регламентах.

Зміни, що закріплені в новому Законі «Про стандартизацію» [3] полягають у тому, що конкретні показники, яких зобов'язаний досягти виробник для виконання вимог технічних регламентів, включаються в добровільні стандарти. Сфера стандартизації – добровільна сфера, що передбачає виготовлення продукції найкращої якості, найкращим способом. Виробник самостійно вирішує питання використання стандартів, пам'ятаючи про

жорстку конкуренцію на ринку. В той же час, метою стандартизації є сприяння виконанню технічних регламентів. Такий підхід дає можливість більш ефективно розробляти та впроваджувати технічні регламенти, опираючись на існуючі стандарти.

Україна зробила перші кроки на шляху до реформування системи технічного регулювання. Деякі закони, що необхідні для впровадження системи технічного регулювання за європейським зразком вже прийняті, однак докорінне реформування всієї системи технічного регулювання ще не зроблено. А для вирішення цього завдання найближчий часом необхідно ухвалення закону про технічні регламенти та оцінку відповідності, що в свою чергу забезпечить виконання Угоди про оцінку відповідності та прийнятності промислових товарів з ЄС (Agreement on conformity assessment and acceptance of industrial products, угода АССА). Без підписання такого документу неможливий буде безперешкодний вихід виробників України на європейський ринок.

Висновки. Системи технічного регулювання повинна гарантувати безпеку продукції, параметри якої визначають державні органи в технічних регламентах. Стандарти, у розробленні яких приймають участь всі зацікавлені сторони, повинні бути добровільними для застосування, а контроль якості продукції здійснюється через конкуренцію на ринку. В той же час, метою стандартизації є сприяння виконанню технічних регламентів. До сфери технічного регулювання належать лише ті стандарти та процедури підтвердження відповідності, на які є пряме посилення в технічних регламентах щодо безпеки, життя та здоров'я і навколишнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 18-22. – Ст. 144.
2. Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності : Закон України від 01.12.2005 р. №3164-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2006. – № 12. – Ст. 101.
3. Про стандартизацію : Закон України від 05.06.2014 р. № 2406-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2014. – № 31. – Ст. 1058.
4. Апанасенко К. І. Нормативно-правова база технічного регулювання у сфері господарювання: питання класифікації / К. І. Апанасенко // Вісник господарського судочинства. – 2010. – № 4. - С. 119-

125.

5. Гамбург І. А. Формування та розвиток законодавства про технічне регулювання господарської діяльності: теоретичні та правові аспекти / І. А. Гамбург // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 6. – С. 16-19.

6. Кузьміна М. М. Технічне регулювання, його співвідношення зі стандартизацією та оцінкою відповідності / М. М. Кузьміна // Юридична Україна. – 2009. – № 8. – С. 99-102.

7. Московська Н. Технічні регламенти - перепустка на ринок ЄС / Н. Московська // Урядовий кур'єр. – 2007. – № 37. – 27 лютого. – С. 9.

8. Усенко О. Реформа технічного регулювання як запорука інтеграції України до світового господарства / О. Усенко // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 10. – С. 226-229.